
OCENA ZEWNĘTRZNA PRAC PKA

w świetle badań ankietowych

Polska Komisja Akredytacyjna posługuje się badaniami ankietowymi do oceny własnej działalności od 2008 r. Dzięki mechanizmom zewnętrznej weryfikacji pracy zespołów oceniających dokonywanej przez przedstawicieli uczelni całkowicie odrębnie i niezależnie od prac Prezydium PKA (termin wypełnienia ankiety nie jest w żaden sposób ograniczony, można ją zatem wysłać także po uprawomocnieniu się uchwały) Komisja może liczyć na obiektywne i nieskrępowane opinie interesariuszy.

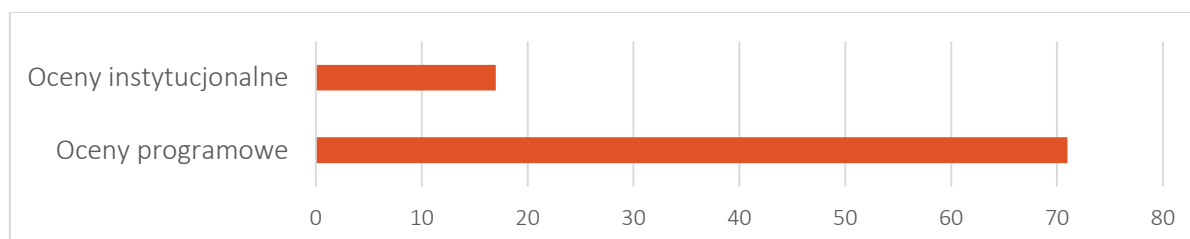
Ankietyzacja prowadzona była początkowo w wersji papierowej. Od końca 2012 r. przyjęty został system kwestionariuszy elektronicznych, który staramy się rozwijać i dostosowywać do potrzeb i oczekiwań odbiorców informacji.

Zwrotność ankiet

Wyliczenia dotyczące zwrotności muszą uwzględniać pewne przybliżenia – ze względu na brak limitów czasowych wypełnienia ankiet jesteśmy w stanie obliczyć tylko dolną granicę badanej populacji wynikającą z liczby ocen przeprowadzonych w danym roku akademickim (tj. przyjętym okresie sprawozdawczym). Co więcej, musimy uwzględnić pewne przesunięcie czasowe związane z udostępnieniem kwestionariuszy ankietowych równocześnie z raportem zespołu oceniającego, a zatem przed podjęciem uchwały przez Prezydium Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

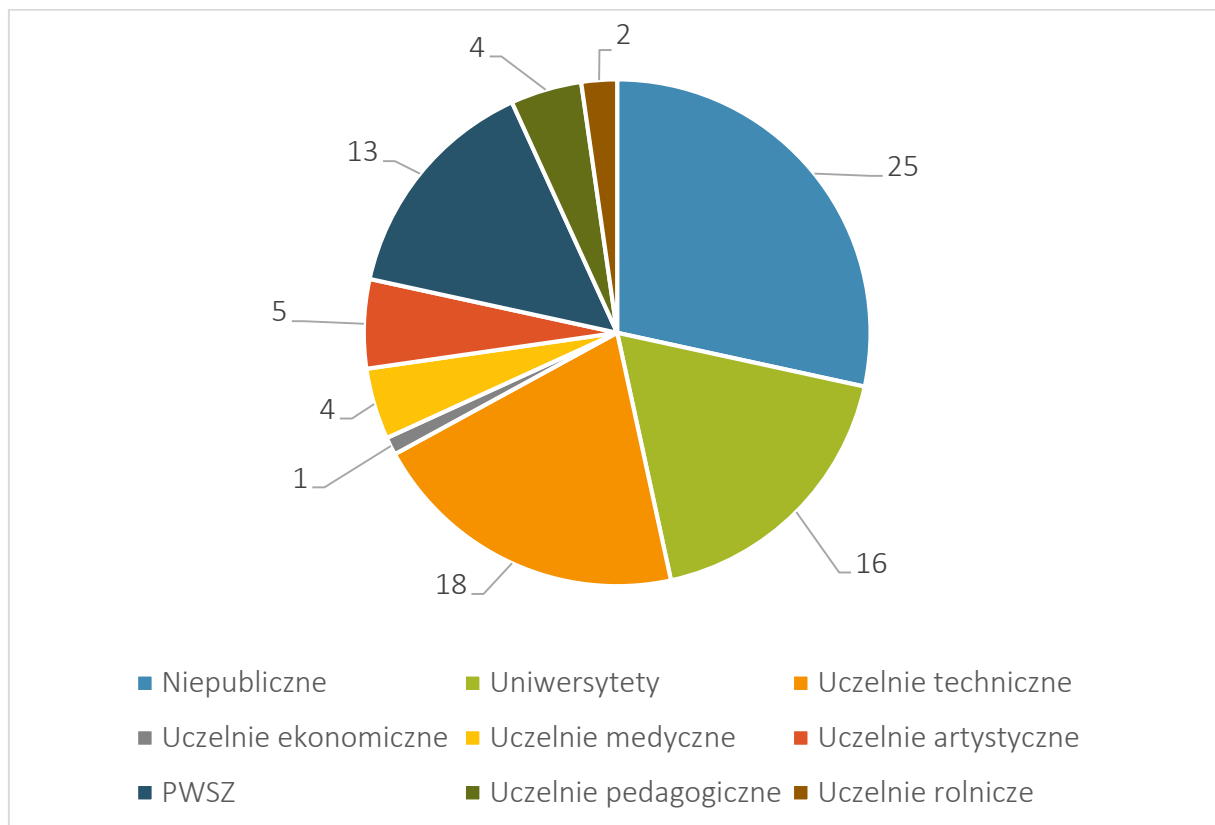
Mając jednak na uwadze, że liczba ocen dokonywanych przez PKA w kolejnych latach jest dość stabilna możemy – na podstawie liczby wypełnionych ankiet (88 sztuk) – przyjąć, że opinie na temat prac PKA wyrazili przedstawiciele ok. 29% ocenianych instytucji. Jest to wynik nieco lepszy od ubiegłorocznego (ok. 20,5%), ale nadal odległy od rekordowego pod tym względem roku 2009, kiedy zwrotność wypełnianych tradycyjnie kwestionariuszy wynosiła 65%.

Rys. 1. Liczba ankiet w zależności od typu oceny.



Ankiety wypełnione przez przedstawicieli uczelni niepublicznych stanowią niemal 30% analizowanego materiału. Wśród uczelni publicznych najliczniej reprezentowane są uczelnie techniczne (20,5% odpowiedzi) i uniwersytety (18,2%).

Rys. 2. Liczba odpowiedzi w zależności od typu uczelni.



Wyniki odpowiedzi na pytania zamknięte

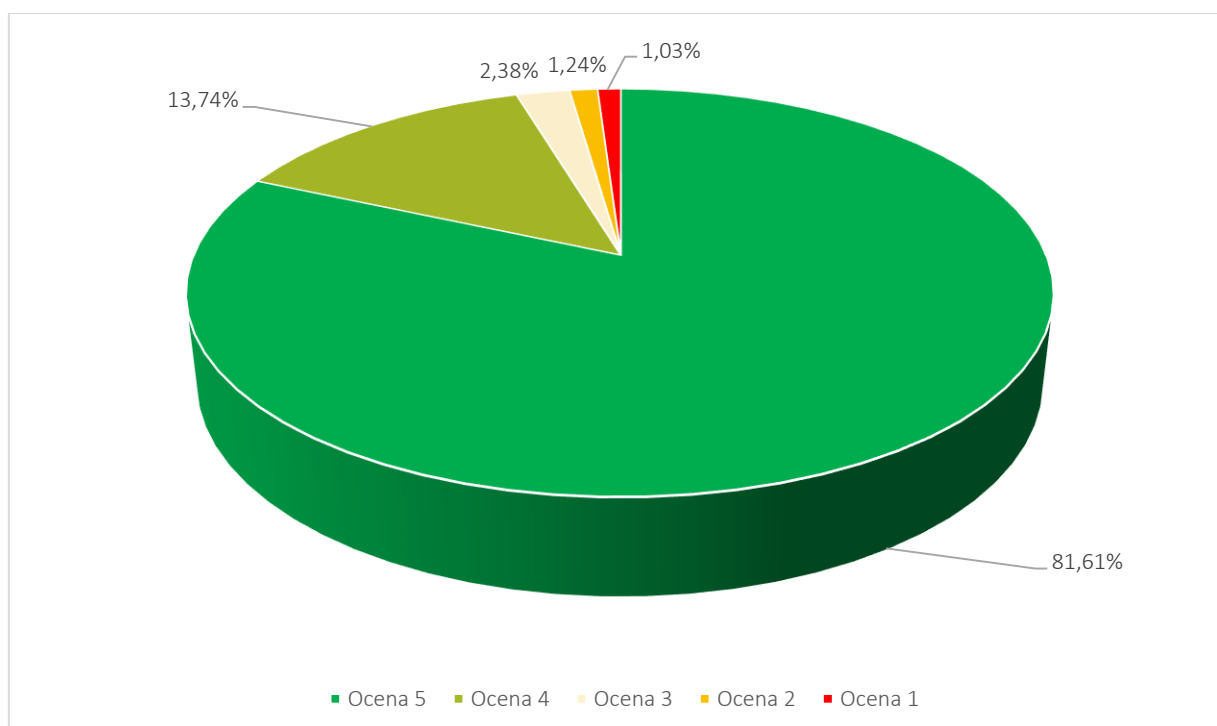
Odpowiedziom na pytania zamknięte przydzielono wartość punktową (5 punktów dla oceny najwyższej, 1 punkt dla najniższej). Na tej podstawie ustalono ogólną ocenę prac zespołów oceniających Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Każdy z ankietowanych udzielał odpowiedzi na 11 obowiązkowych pytań zamkniętych:

1. Czy Biuro PKA przysłało Państwu informację o planowanej wizytacji wystarczająco wcześniej, aby można się było do niej dobrze przygotować?
2. Czy Państwa zdaniem członkowie zespołu wnikliwie zapoznali się przed wizytacją z Raportem Samooceny? Jeśli odpowiedź jest negatywna prosimy o krótkie uzasadnienie.
3. Czy zakres przedmiotowy wizytacji pozwolił na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?
4. Czy czas trwania wizytacji pozwolił na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?
5. Czy zespół wizytujący sformułował swoje oczekiwania w sposób zrozumiały?
6. Czy zespół wizytujący sformułował swoje oczekiwania w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami prawa?
7. Czy postawa i zachowanie członków zespołu oceniającego w trakcie całej wizytacji świadczyły o poszanowaniu standardów etycznych?

8. Czy podsumowanie pracy zespołu oceniającego podczas spotkania z władzami uczelni było poparte rzeczową i obiektywną argumentacją?
9. Czy wizytacja okazała się pomocna w rozwiązywaniu bieżących problemów dotyczących ocenianego kierunku / jednostki?
10. Czy wizytacja okazała się pomocna w ukierunkowywaniu ewentualnych zmian?
11. Jak ogólnie oceniają Państwo jakość pracy zespołu oceniającego?

Rys. 3. Ogólna ocena PKA w świetle badań ankietowych.



Odpowiedzi pozytywne („4” i „5”) stanowią zdecydowaną większość (ponad 95%).

Uwagi krytyczne zawarte w ankietach można podzielić na dwa rodzaje:

1. odnoszące się do pracy zespołu oceniającego, oraz
2. odnoszące się do poszczególnych aspektów pracy zespołu oceniającego, Komisji lub jej Biura.

Zastrzeżenia odpowiadające pierwszemu z wyżej wymienionych przypadków zostały sformułowane przez respondentów dwukrotnie. W obu przypadkach Sekretarz Polskiej Komisji Akredytacyjnej wszczął postępowanie wyjaśniające.

Pozostałe uwagi krytyczne koncentrowały się – jak należy sądzić po skonfrontowaniu ocen z treścią odpowiedzi na pytania otwarte - wokół wybranych kwestii, np.: bezkrytycznego, zdaniem jednego z ankietowanych, przyjęcia opinii formułowanych przez studentów w trakcie spotkania zamkniętego czy

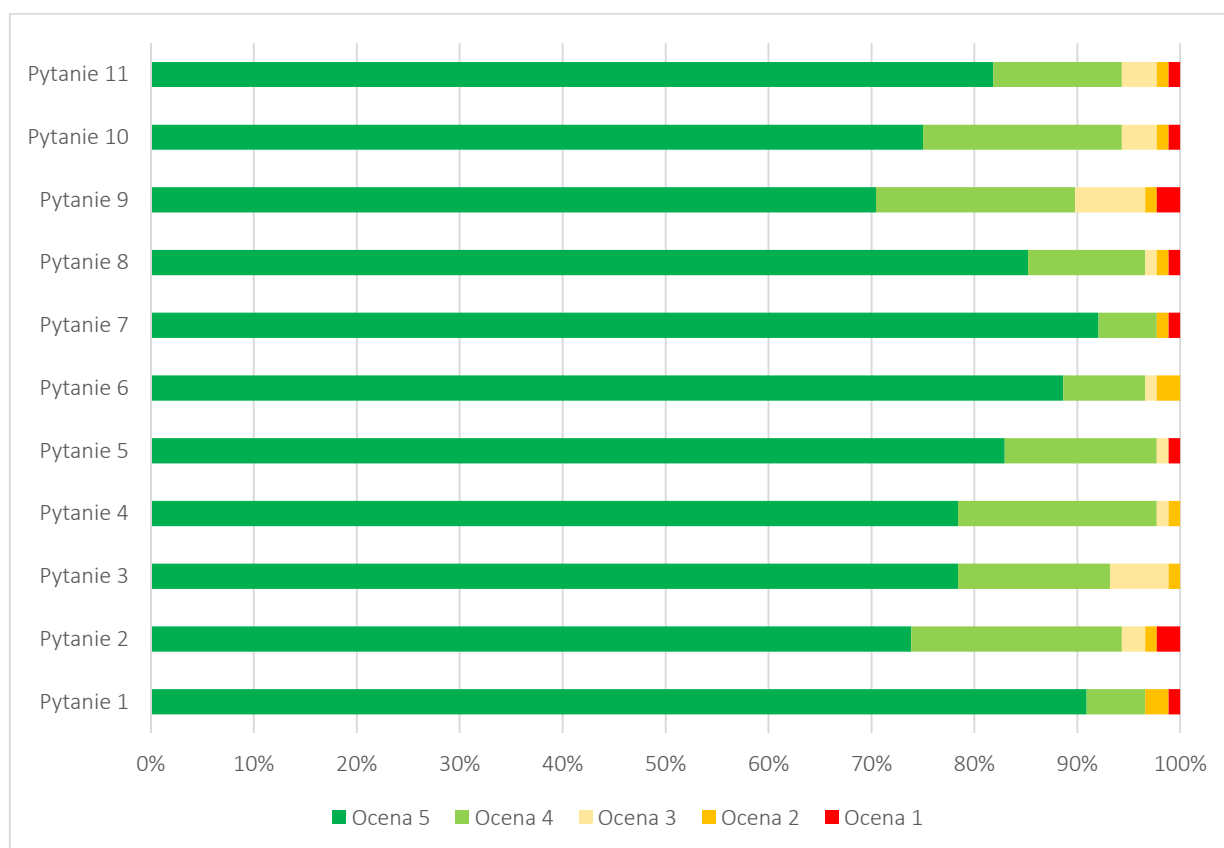
niewystarczającego wyprzedzenia, z jakim przedstawiciele uczelni informowani byli o terminie wizytacji zespołu oceniającego PKA.

Analiza tej ostatniej kategorii uwag pozwoliła na sformułowanie wniosku, że w każdym ze zgłoszonych przypadków dochowany został termin określony w procedurze dokonywania ocen (tj. odpowiednia informacja została skierowana do uczelni nie później niż 14 dni przed datą wizytacji zespołu oceniającego). Tym niemniej, wychodząc naprzeciw sugestiom zawartym w ankietach, władze PKA przyjęły zasadę, że informacje o datach wizytacji są cyklicznie publikowane na stronie internetowej Komisji i dostępne dla wszystkich zainteresowanych. Zasada ta została wprowadzona w życie w kwietniu 2014 r.

Jednokrotnie zgłoszono ponadto zastrzeżenia dotyczące postawy etycznej jednego z członków zespołu oceniającego oraz znajomości raportu samooceny. Także i te przypadki były wyjaśniane przez Sekretarza PKA.

Rozkład odpowiedzi pozytywnych, neutralnych i negatywnych można prześledzić na Rysunku 3.

Rys. 4. Rozkład odpowiedzi w pytaniach zamkniętych.



Wyniki odpowiedzi na pytania otwarte.

Ankietowani mieli możliwość udzielenia odpowiedzi na następujące pytania otwarte:

1. *Jakie aspekty pracy zespołu oceniającego oceniacie Państwo najwyżej?*
2. *Co należałoby zmienić w pracy zespołów oceniających?*
3. *Jakim zagadnieniom należałoby zdaniem Państwa poświęcić więcej czasu w trakcie wizytacji?*
4. *Jakie macie Państwo inne uwagi dotyczące zespołu oceniającego?*
5. *Jakie macie Państwo inne uwagi dotyczące przyjętych przez PKA kryteriów i procedur?*

Przeszło 70% ankietowanych podkreślało profesjonalizm zespołów oceniających PKA, a co ok. piąty z nich podkreślał także życzliwość i wysoką kulturę osobistą członków i ekspertów Komisji.

Wśród pozostałych uwag dominowały te dotyczące zbyt napiętego harmonogramu wizytacji: np. trzynastokrotnie sugerowano potrzebę wydłużenia czasu przewidzianego na dyskusje z różnymi interesariuszami, nadmiernie napięty harmonogram analiz poszczególnych aspektów działalności jednostki (np. wizytacji zajęć, oceny działalności naukowej, analizy kwestii formalno-prawnych) zgłosiło łącznie osiemnastu ankietowanych, a potrzebę wydłużenia czasu trwania wizytacji wprost wyraziło czterech z nich.

W tym nurcie należy także zapewne interpretować sugestie dotyczące rozszerzenia składu zespołów oceniających oraz ograniczenia liczby ocenianych aspektów (łącznie dwa zgłoszenia). Pomimo tych zastrzeżeń ogólna opinia o zakresie wizytacji i czasie przewidzianym na jej przeprowadzenie jest jednoznacznie pozytywna (oceny pozytywne stanowią odpowiednio 82% i 87% - pytania 3 i 4 na rysunku nr 4).

Uwagi dotyczące kryteriów i kwestii proceduralnych stanowiły stosunkowo niewielką grupę. Pięciu ankietowanych wskazywało na nadmierną biurokratyzację procesu oceny. Czterokrotnie ponadto zasugerowano, aby uprościć wymagania dotyczące wewnętrznych systemów zarządzania jakością lub wprowadzić takie modyfikacje do konstrukcji raportu samooceny, aby lepiej korespondował on ze wzorem raportu z wizytacji.

Jednocześnie pięciu ankietowanych w 2014 r. uznało, że stosowane przez PKA kryteria nie są wystarczająco precyzyjne. Trzykrotnie natomiast wskazano, że stosowane przez Polską Komisję Akredytacyjną kryteria są obiektywne i kompleksowe.

Równie rzadko (siedmiokrotnie) formułowano uwagi dotyczące organizacji pracy zespołów oceniających. Wskazywały one na potrzebę komunikowania przez zespoły oceniające zastrzeżeń już w trakcie wizytacji (tj. przed spotkaniem końcowym) oraz przekazywania oczekiwań członków zespołu – o ile odbiegają one od wykazu niezbędnych dokumentów przesyłanego przed wizytacją - za pośrednictwem jednej osoby.

Dużą grupę (14 głosów) stanowiły natomiast komentarze dotyczące oczekiwań pozostających poza kompetencjami zespołów oceniających Polskiej Komisji Akredytacyjnej, np. dyskusji na temat celowości wdrażania niektórych elementów Krajowych Ram Kwalifikacji czy perspektyw rozwoju danego kierunku studiów. Członkowie zespołów oceniających PKA nie mogli także uwzględnić próśb o większe zrozumienie uwarunkowań zewnętrznych poszczególnych uczelni i ich specyfiki, bowiem możliwości takiego różnicowania ocen nie przewidywały przepisy powszechnie obowiązujące.

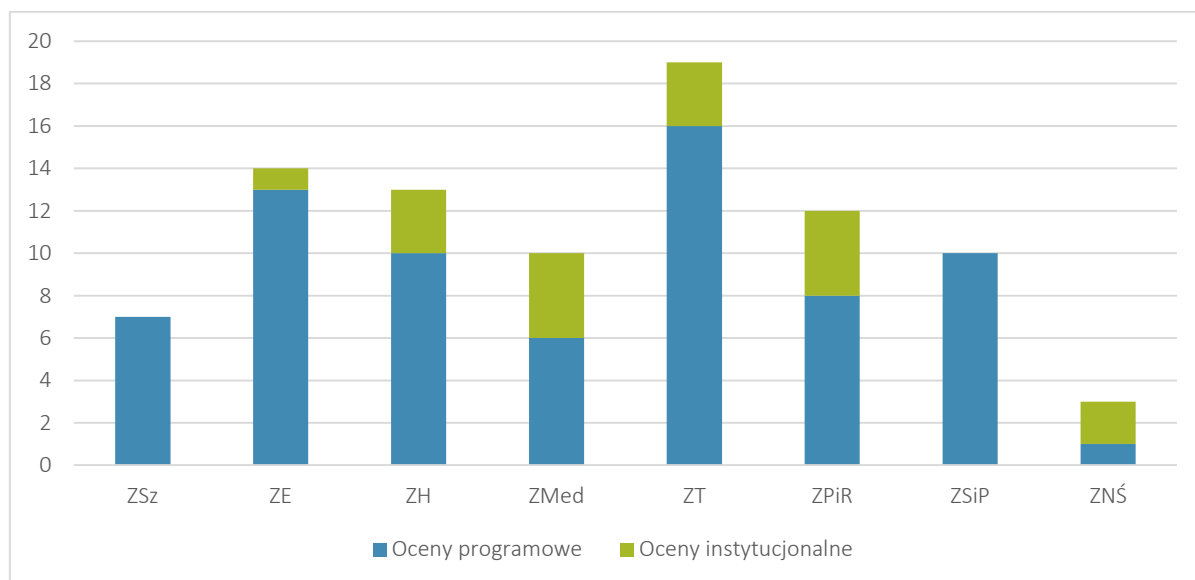
Odrębną kategorię stanowią sugestie, aby w trakcie wizytacji przewidziano czas na dzielenie się przykładami dobrych praktyk zaobserwowanych w ocenianych uczelniach. Ta sugestia także została uwzględniona – PKA przygotowuje publikację zawierającą przykłady dobrych praktyk.

W powyższej analizie pominięto sugestie, które w ciągu roku pojawiły się jednokrotnie.

Ankiety w poszczególnych zespołach PKA.

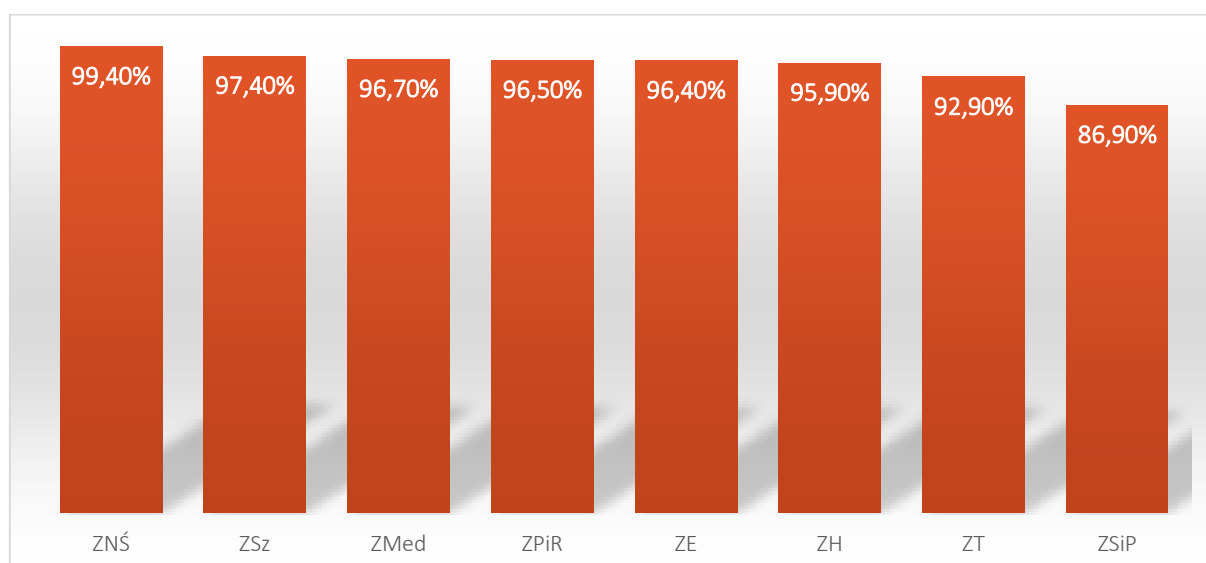
Sumaryczne zestawienie liczbowe ankiet wypełnionych w ramach poszczególnych zespołów Polskiej Komisji Akredytacyjnej prezentuje się następująco:

Rys. 5.



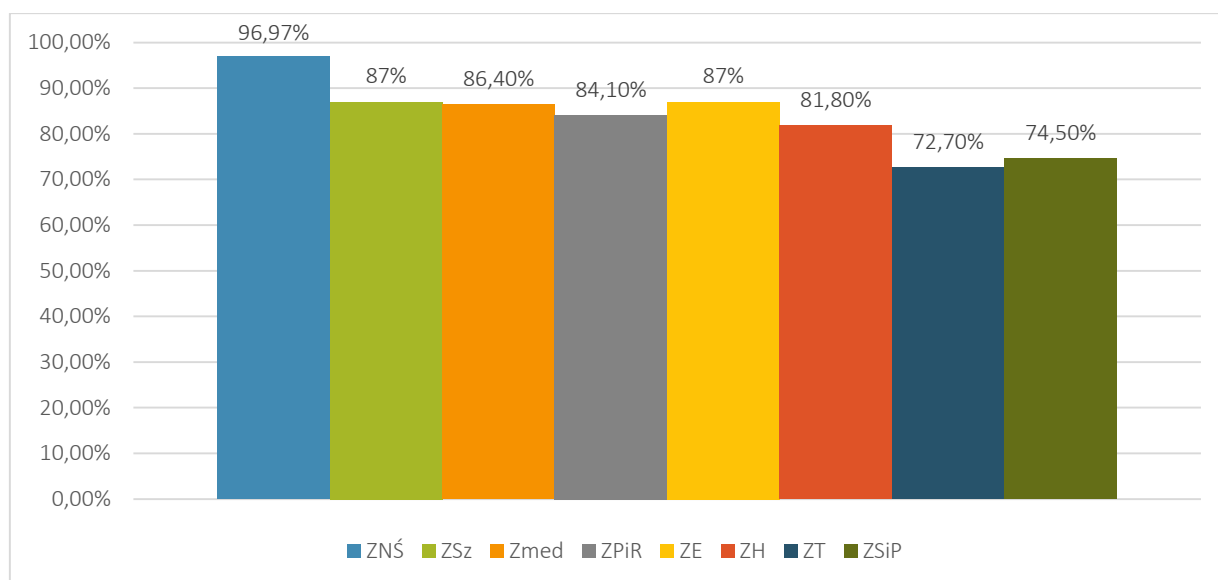
Na podstawie przedstawionej powyżej próby przygotowano zestawienie wyników ankietyzacji dla poszczególnych zespołów, w którym wartość 100% oznacza, że zespół zdobył maksymalną możliwą liczbę punktów w odpowiedziach na pytania zamknięte we wszystkich kwestionariuszach. Punktacja odpowiedzi była następująca: 5 punktów za ocenę najwyższą, 1 punkt za ocenę najniższą.

Rys. 6.



Najlepszy wynik uzyskał Zespół nauk ścisłych, ale należy zauważyć, że punktacja została obliczona na podstawie jedynie trzech ankiet wypełnionych w roku 2014 (dwie z nich dotyczyły oceny instytucjonalnej). Jedynym zespołem, który nie przekroczył granicy 90% ocen maksymalnych był natomiast Zespół działający w ramach nauk społecznych w zakresie nauk społecznych i prawnych.

Jeśli przyjrzymy się odsetkowi ocen maksymalnych uzyskanych przez poszczególne zespoły uzyskamy bardzo podobny obraz:



Jeśli natomiast przeanalizujemy najniższe noty to okaże się, że wszystkie zostały przyznane przez ankietowanych poddanych ocenie przez ten sam zespół – Zespół nauk społecznych w zakresie nauk społecznych i prawnych, który najniższą ocenę uzyskał w odpowiedzi na 10 ze 110 pytań.

Wnioski:

Ogólna ocena prac Polskiej Komisji Akredytacyjnej pozostaje na bardzo wysokim poziomie, a oceny negatywne zdarzają się incydentalnie. Problemem o dużym znaczeniu pozostaje relatywnie niewielka zwrotność ankiet, istotnie obniżająca wiarygodność wnioskowania, szczególnie w przypadku mniej obciążonych zespołów (np. w całym roku 2014 Zespół nauk ścisłych został oceniony jedynie trzykrotnie). Z tego także powodu wyselekcjonowanie informacji specyficznych dla oceny instytucjonalnej – przeprowadzanej zdecydowanie rzadziej niż ocena programowa - jest obarczone bardzo wysokim ryzykiem błędu.

Zastrzeżenia dotyczące nadmiernej biurokratyzacji procesu oceny oraz braku korelacji pomiędzy wzorami stosowanych przez Komisję dokumentów zostaną uwzględnione w trakcie konstruowania nowych wzorów raportu samooceny i raportu z wizytacji. Natomiast trudno będzie zrezygnować z „nadmiernej biurokratyzacji procesu oceny” wobec uregulowań prawnych zawartych w rozporządzeniu MNiSW w sprawie podstawowych kryteriów i zakresu oceny programowej oraz instytucjonalnej.

Należy ponadto zauważyć, że podobnie jak w roku ubiegłym wyraźną grupę uwag stanowiły te dotyczące potrzeby wymiany opinii na temat Krajowych Ram Kwalifikacji czy oceny tendencji zmian w szkolnictwie wyższym, co świadczy, że uczelnie postrzegają PKA jako partnera w dyskusji na ten temat.